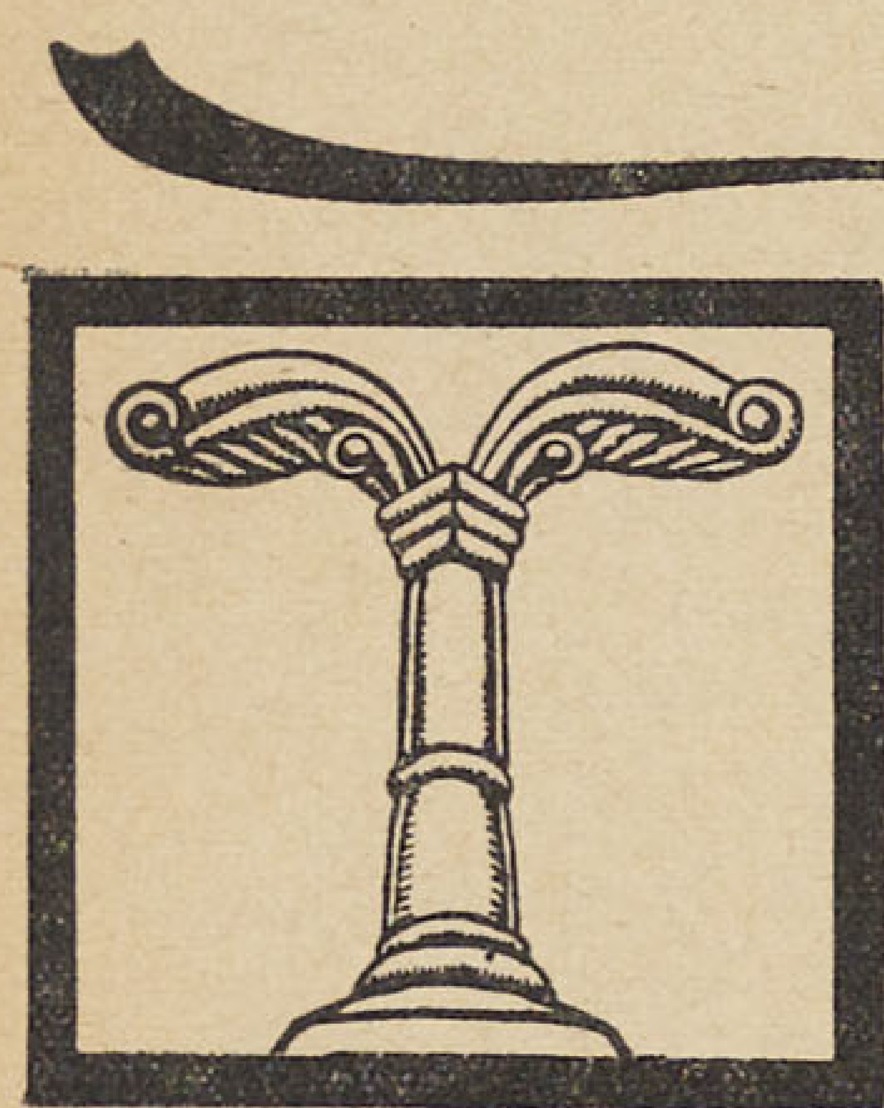

Der Vaderen Erfdeel

STRIJDBLAD VAN DE WERKGEMEENSCHAP VOOR VOLKSKUNDE

MAANDBLAD **3e JAARGANG No. 12** **ZOMERMAAND 1939**

Eigen Volk

Het is vandaag de eerste dag, dat men het naderen van den zomer voelt. De hemel is effen zachtblauw en de wind is zoel.

Toen ik op mijn wandeling liep aan den rand van het bosch langs het bouwland, voelde ik, zoo sterk als ik nog nooit heb gevoeld, dat ik houd van mijn land. Ja, **mijn** land. In andere landen is de lucht misschien blauwer en de wind warmer, daar zijn ook bosschen en bouwlanden, maar dáár ben ik een vreemdeling en hier ben ik thuis.

Ik ken dit land, ik houd van dit volk en zijn geschiedenis; ik ben trotsch op wat het heeft weten te bereiken. De menschen verstaan mij, zij zijn van mijn „soort".

En al weet ik hun fouten, al weet ik dat zij moeilijk in beweging zijn te krijgen en heel gauw zelfvoldaan zijn, toch weet ik óók, dat er kracht in dit volk moet schuilen. Hoe kan het ánders, met zóó'n verleden? Hoe zou dit volk dan figuren hebben kunnen voortbrengen als De Ruyter, Tromp, Coen, en de vele ongeweten helden, die hun leven op zee gaven in de uitoefening van hun plicht, die gestorven zijn in de verbeten worsteling om hun land, eens aan de zee ontrukt, voor goed te behouden?

En daarom strijd ik voor mijn volk. Opdat eens weer dit volk zich van zijn kracht bewust zal worden; opdat mijn kinderen ook eens zich in een eigen land „thuis" zullen kunnen voelen; opdat zij tot het Nederlandsche volk zullen behooren, welks geschiedenis de hunne is, en opdat zij zullen weten, dat het Nederlandsche volk, vrij van alle vreemde invloeden, een groot volk kan zijn.

Ontginnen en bewaren

„Bij het afgraven van een stuk land nabij den weg van Timmermans naar het Kanaal onder Hunsel hebben arbeiders dezer dagen een urn gevonden."

Dit berichtje vonden we eenigen tijd geleden in de „Limburger Koerier" en soortgelijke berichtjes kan men tegenwoordig bijna elke week zoowel in de groote pers als in plaatselijke bladen aantreffen. Nu er voor ontginning en werkverschaffing overal zooveel gegraven wordt, zijn dergelijke vondsten aan de orde van den dag.

Uit zulke berichtjes blijkt wel, hoe ontelbaar veel sporen ons voorgeslacht in den bodem heeft nagelaten. Wij weten, dat er ontzaglijk veel vernietigd is in den loop der eeuwen. Vooral in het laatste der vorige eeuw, toen er na de invoering van kunstmest op groote schaal ontgonnen werd met behulp van de stoomploeg, vond ook vernieling op groote schaal plaats. Maar ook voordien werd veel vernietigd door onkunde of onnadenkendheid. Hoeveel hunebedden zijn niet gesloopt waarvan de steenen werden fijngeklopt voor wegverharding! Zij, die dat deden, wisten niet dat zij daarmee de graven van hun eigen voorouders vernielden. Zij zouden er niet over hebben gedacht om de zerken uit de kerk of van het kerkhof te halen, waaronder hun eigen grootouders of overgrootouders rustten; maar dat onder de zware steenen der hunebedden hun voorgeslacht rustte wisten zij niet. Het werd hun ook niet verteld. Die hunebedden waren afkomstig van „heidenen". Een geslacht, dat een Bonifacius leerde vereeren, omdat hij de „afgodsbeelden", de „afgodentempels" of de heilige boomen der „heidenen" omverwierp, voelde wellicht de vernietiging van „heidensche" graven en hunebedden nog als iets verdienstelijks. Nog heden ten dage wordt althans deze Bonifacius jaarlijks daarom verheerlijkt, met de uitdrukkelijke vermelding, dat hij deze daden verrichtte en wordt hem deswege lof gebracht. En men laakt de „heidenen" die den schender van hun heiligdommen doodden. Wij vragen, wie meer eerbied verdient: hij, die schendt wat anderen heilig is of zij, die den schender van hun heiligdom dooden?

Van een nageslacht, dat zijn voorouders als „heidensch" leerde verachten, kan men niet veel eerbied voor de graven dier voorouders verwachten. Nog onverschilliger staat daar tegenover een geslacht, dat niet eens beseft dat het een voorgeslacht bezit, maar enkel op eigen gewin belust is en geen verantwoordelijkheid tegenover het nageslacht voelt. Zulk een op oogenblikkelijk voordeel bedacht geslacht, cultuurloos en eerloos, vernielt desnoods rustig het voorvaderlijk huis om van de afbraak zijn varkenshok te bouwen.

Onherstelbaar verlies is op deze wijze gebracht aan onze kennis van de cultuur en het leven onzer voorouders. Een verlies, waarvoor de bedrijvers boetten doordat zij, losgemaakt uit den keten der geslachten en vervreemd van de wereldbeschouwing van hun volk, weerstandsloos en

nietsbeseffend aan geestelijk vreemde overheersching ten prooi vielen.

Ondanks deze verliezen is het toch opmerkelijk, hoeveel er voortdurend door allerlei omstandigheden aan den dag komt. Deze overvloed van vondsten bewijst wel, hoe dicht ons vaderland reeds in vroegen tijd bewoond was.

Het komt er echter nu maar op aan, zooveel mogelijk te redden van hetgeen ons aan overblijfselen van ons voorgeslacht rest. En dat niet in de eerste plaats ter wille van een abstracte „wetenschap", maar ter wille van ons volk, dat er recht op heeft, de overblijfselen van leven en cultuur zijner voorouders met eerbied behandeld te zien en zich uit die overblijfselen een juist beeld van zijn voorgeslacht te vormen. Onkunde omtrent het voorgeslacht en een vervalscht beeld toch hebben gediend om ons volk geestelijk onmondig te maken en het van zijn zelfbewustzijn te berooven; uit kennis en het juiste beeld groeit zelfbewustzijn en geestelijke zelfstandigheid.

De vraag is nu maar: hoe te bereiken, dat niet door onkunde sporen worden vernietigd, welke tot belangrijke vondsten hadden kunnen leiden of dat vondsten van belang zelf spoorloos worden vernietigd?

Daarvoor is in de eerste plaats noodig, dat degenen, die kans hebben oude cultuurresten te vinden, weten waarop zij moeten letten.

Een hunebed kan iedereen wel zien, als hij er voor staat. Maar een grafheuvel? Deze toch zijn vaak met hooge hei, vliegdennen of hooger geboomte begroeid. Het lijkt dan precies een stuifheuveltje, zooals er zooveel duizenden liggen op onze woeste gronden. En toch, als men er maar even oog voor heeft, zijn ze wel te onderscheiden.

Door menig bosch loopt een oude wal: een stuk van een burgwal, oude markescheiding of landweer, soms ook een wildwal? Of is het niets bijzonders? Het geoefend oog, gepaard met kennis van de geschiedenis der landstreek, kan hier iets op het spoor komen.

Bij een wandeling op de heide staan wij ineens aan den rand van een grintgroeve. Dalen we langs een glooiende helling daarin af, dan zien we ringsom steile wanden, waarin de verschillende zand- en kiezellagen zich duidelijk afteekenen. In zulk een doorsnede kan heel wat te zien zijn. Soms ziet men de bedding van een vroegere beek zich duidelijk afteekenen, met grootere en kleinere keien. Maar het kan ook zijn, dat de grintgroeve dwars door een grafheuvel of urnenveld heenloopt; en dan komen er soms urnen voor den dag. Of wel, de steile kant vertoont op één plek temidden van het heldere zand een donkere plek, gevormd door zwarte grond. Blijkbaar is daar vroeger een gat geweest, waarin zich later zwarte aarde en plantendeelen (humus) hebben opgehoopt. Wat is dit geweest? De wortel van een dikken boom, of een paalgat? Of is het daarvoor te groot en was het wellicht eenmaal een voorraadkuil uit den steentijd, een hutkom of een haard? Al deze dingen zijn mogelijk. Maar in elk geval: die zwarte plek verdient nader onderzoek.

Bij zulk een grintgroeve lette men ook eens op, of in het uitgegraven zand wellicht scherven voorkomen of bewerkte stukjes vuursteen. En

komt men op een plek, waar de heide omgeploegd is voor ontginning, dan kan men daar ook menigmaal scherven oprapen of vuursteenen werktuigen: mesjes, krabbertjes of zelfs fijn afgewerkte pijlpunten.

Bij grondwerk komt soms de ploeg of de spade te stuiten op een dikken steen. Die zitten er veel in den grond in sommige streken. Maar het kan ook zijn, dat die steen vroeger boven den grond lag en later begraven werd; omdat hij „heidensch" was b.v., of ook alleen maar omdat hij bij het ploegen in den weg lag. Misschien ook vertoont deze steen kenteekenen, dat hij vroeger voor bepaalde doeleinden als het malen van graan of zoo werd gebruikt.

In de veengebieden van Noord-Oost Nederland stoot men soms op oude wegen van boomstammen, die door ons voorgeslacht door die ontoegankelijke veenen zijn aangelegd. Maar ook vond men in het veen de lijken van menschen, die daarin zijn omgekomen, met de kleeding nog bewaard en kon men zelfs uit den maaginhoud nagaan, waarmee deze menschen zich het laatst hadden gevoed. Zulke veenlijken vindt men in het museum te Assen. In urnen vond men ook wel resten van spijzen.

Het ware te wenschen, dat in Nederland vanwege het Departement van Kunsten en Wetenschappen een eenvoudig geïllustreerd boekje werd uitgegeven, waarin duidelijk stond aangegeven, op welke dingen gelet moet worden bij het uitvoeren van grondwerken. In Duitschland heeft het betrokken departement onlangs een dergelijk gidsje („Merkheft") uitgegeven, waarvoor een dertigtal museums tal van duidelijke foto's hebben afgestaan. Zulk een gidsje zou in handen moeten komen van voormannen bij werkverschaffingswerken, gemeente-opzichters, leidend personeel van de Ned. Heide Maatschappij, onderwijzend personeel van landbouwscholen enz., terwijl in elke gemeente iemand zou moeten worden aangewezen, bij wien vondsten kunnen worden aangegeven. Op deze wijze zou er nog heel wat gered kunnen worden, dat nu spoorloos verdwijnt en zou het beeld van ons voorgeslacht veel verduidelijkt worden.

Ras en levensduur

Uit de wetenswaardigheden, waarop ons volk in de Zondagsnummers van zijn dagbladen pleegt te worden onthaald en welke zich bewegen tusschen het aantal centimeters hoogte van den Eiffeltoren en het aantal tanden en kiezen van een mier — uit dit geestelijk voedsel voor een aan intellectualisme verslaafd geslacht valt af en toe iets belangwekkends op te delven.

Zoo stelt „De Gelderlander" van 27 Mei de vraag: „Is het gevaarlijk, bruine oogen te hebben?" en antwoordt daarop als volgt:

„Zijn bruine oogen een teeken van een kortstondig leven?
Deze eigenaardige kwestie heeft verschillende medici bezig gehouden, die zich meer in het bijzonder interesseerden voor den levensduur der menschen.

Verschillende artsen hebben beweerd, dat menschen met bruine oogen in den regel niet ouder worden dan 55 à 60 jaar. Er was zelfs een geneesheer, die de verzekeringsmaatschappijen adviseerde, geen levensverzekering af te sluiten voor personen met kastanjebruine oogen.

Een Zwitsersch dokter, die met eenige verwondering van deze verklaringen zijner collega's had kennis genomen, wilde er het zijne van weten en stelde een nauwkeurig onderzoek in.

Dit onderzoek werd in Zwitserland gehouden en het resultaat is zeer geruststellend voor de schoonen, die door de natuur met fluweelen oogen gezegend zijn.

Men heeft vastgesteld, dat van de menschen, die de zestig reeds gepasseerd waren, 34.71 % mannen en 42.5 % vrouwen bruine oogen hadden; 35.83 % mannen en 32.5 % vrouwen hadden oogen van verschillende kleur en 29.16 % mannen en 25 % vrouwen hadden blauwe kijkers.

Uit dit onderzoek van den Zwitserschen geneesheer blijkt dus wel, dat het volstrekt niet zoo gevaarlijk is, bruine oogen te bezitten. Eerder bestaat er voor blauw-oogige menschen reden tot ongerustheid. Doch ook hun percentage is van dien aard, dat er voor niemand eenige reden is, om zich persoonlijk over deze aangelegenheden erg druk te maken".

Het zou de moeite waard zijn eens te weten, wat de wetenschappelijke waarde is van dit onderzoek. Het is n.l. volstrekt niet onmogelijk, dat levensduur en ras zouden samenhangen. Is een onzer lezers wellicht in de gelegenheid de geneeskundige vakbladen van Zwitserland hierover te raadplegen?

Drie

Er is een tijd geweest — voor sommigen is hij zelfs thans nog niet voorbij — dat in het woord „evolutie" de verklaring van alle vraagstukken te vinden was. Het was bovendien een dogma, dat de eigenliefde streelde, want het hield in, dat het tegenwoordige geslacht op een hoogeren trap stond, dan alle voorafgaande en men kon dus in volle zelfgenoegzaamheid neerzien op de, in alle opzichten, zooveel lager staande voorvaderen. Men vergeleek dan ook gaarne het leven der menschheid met dat van den mensch en onze voorouders van bijv. 2000 jaar geleden stonden volgens dien gedachtengang dan ook in een soort kindstadium. Hun gedachten en voorstellingen waren dus ook zeer

Drie-heuvel-heiligdom. Afbeeling naar Ole Worms' „Monumenta Danica"; 1643.

kinderlijk, redeneerde men. En dat kinderlijke bleek dan o.a. uit de verpersoonlijking van allerlei natuurkrachten: wind, regen, storm, onweer, zon, maan, alles werd in goden veranderd. En omdat men bang was voor onweer (het waren immers kinderen!) was men ook bang voor den dondergod. Allerlei demonische machten trachtte men door magische handelingen te bezweren. Ja, het was een echt kinderlijk bijgeloof.

De oorzaak van het evolutie-geloof was gelegen in het feit, dat er inderdaad gebieden zijn, die door een zekere evolutie beheerscht schijnen te zijn, terwijl daarnaast het woord evolutie d.w.z. ontwikkeling verkeerdelijk ook dikwijls daar wordt gebruikt, waar het woord vermeerdering of uitbreiding beter op zijn plaats zou zijn geweest.

Zonder hierop echter nader in te gaan willen wij er voorts nog op wijzen, dat het veldwinnen van de evolutie-gedachte gepaard ging met het groeien eener materialistische wereldbeschouwing. Men hield zich meer en meer uitsluitend aan de feiten, ook nog wel aan directe oorzaken daarvan, maar zocht niet naar den dieperen ondergrond. M.a.w. men vroeg naar het „hoe", ook nog wel naar het „waardoor", maar niet naar het „waarom".

Niet alleen omdat men zijn „kinderlijke" voorvaderen alle dieper voelen en denken ontzegde, maar ook omdat men er eigenlijk zelf geen oog voor had, zocht men in de wereldbeschouwing onzer voorvaderen niet

naar den dieperen achtergrond. En daarbij beging men nog de fout de wereld onzer voorvaderen van onze, door volksvreemde invloeden mismaakte, wereld uit te bezien. Wanneer wij ons echter inleven in den gedachtengang onzer voorouders — en dat kunnen wij o.a. doen door in ons zelf te graven en onzen eigen aard te ontdekken — dan komen wij tot het inzicht, dat de uitdrukkingswijze van toentertijd een symbolische was, die wij niet met de verstandelijk-concrete maatstaf van tegenwoordig mogen beoordeelen.

De grondslag van de beschouwingswijze onzer voorvaderen vormde de kringloopgedachte: de kringloop van het Leven, dat een organisme vormt, dit doet leven en er zich weder uit terug trekt. Ook de mensch is een dergelijk organisme en den menschelijken geest kunnen wij zien als komende in het lichaam (bij de geboorte), daarin werkende en zich daaruit terugtrekkende (bij den dood) om dan weder in de ongeziene wereld een bestaan te leiden, waaromtrent men zich verschillende voorstellingen heeft gemaakt.

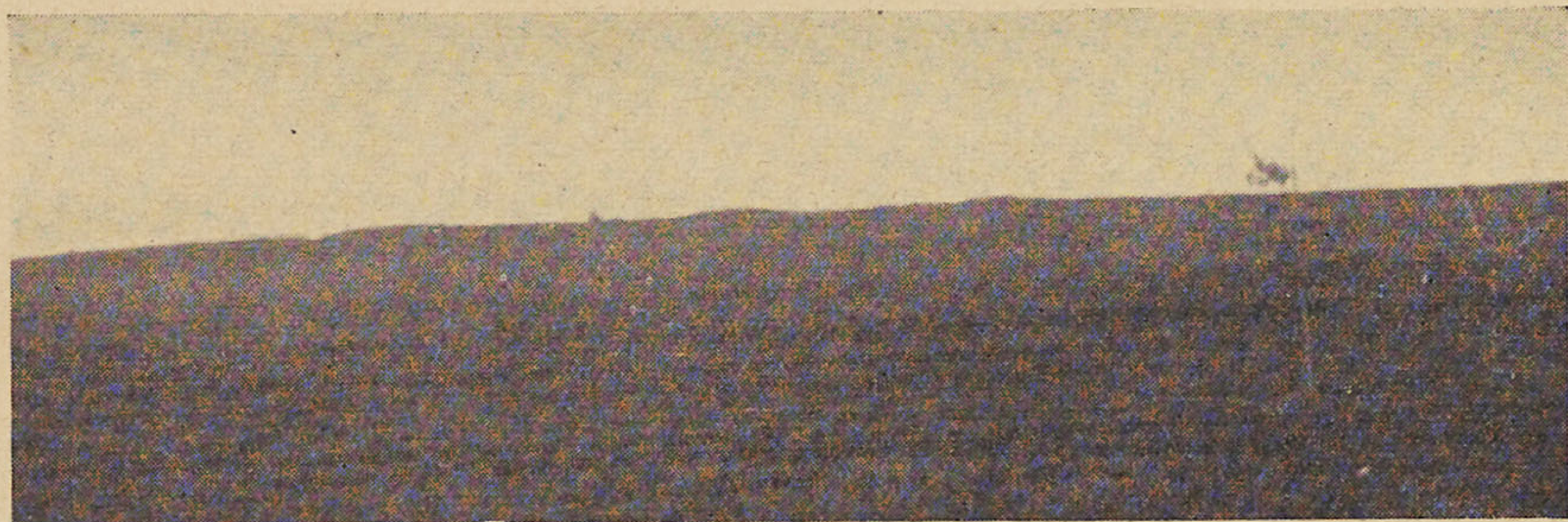
Deze kringloop met de vier voornaamste punten, werd door onze voorvaders verzinnebeeld door den zonneloop, waarvan de vier cardinale standen de zinnebeelden waren van de vier hoofdmomenten in het bestaan ook van den mensch.

Maar ook op andere wijze werd de zonneloop met 's menschen bestaan verbonden. Het leven hier op aarde is, in het algemeen gesproken, in drie deelen te splitsen: de jeugd, de mannelijke leeftijd en de ouderdom. Men kan ook zeggen: verleden, heden en toekomst. Dienovereenkomstig verdeelden onze voorouders het symbolische jaar in drieën en zij kenden dan ook slechts drie seizoenen: lente, zomer en winter. De week bestond waarschijnlijk uit negen (= 3 × 3) dagen, evenals ook de Romeinen weken van negen dagen hadden. De week van zeven dagen komt via het Christendom en Jodendom uit Babylonië en de heiligheid van het getal zeven dateert hier te lande ook pas sinds de kerstening.

De drieëenheid van verleden, heden en toekomst verzinnebeeldden de Germanen ook door de drie Nornen, Urd, Wardandi en Skuld en door verschillende drietallen van Goden: Odhin, Honir en Loki of Thor, Thialfi en Loki, of Wodan, Donar en Ziu enz. Maar niet alleen in de mythologie komen wij het heilige getal drie tegen, ook stuiten wij er telkens op in de epische dichtwerken, de sage, het sprookje, het volkslied.

In aansluiting hierop vinden wij het getal drie ook terug in oude Germaansche heiligdommen en sommige tegenwoordige namen houden daar wellicht nog verband mede. Binnen de heiligdommen bevonden zich nml. vaak drie natuurlijke of kunstmatige heuvels en in verschillende streken van ons land vinden wij dan ook den naam Driebergen. Soms is een plaats zoo genoemd, zooals Driebergen in Utrecht, soms zijn het drie heuveltjes of drie heuveltoppen, die zoo heeten. Maar ook in het eerste geval mogen wij aannemen, dat de plaats haar naam aan drie bij elkaar liggende heuveltjes, zooals wij die „bergen" thans zouden noemen, genoemd is. Nu kan het natuurlijk zijn, dat hier of daar drie

heuveltoppen, die dicht bij elkaar lagen, de eenige oorzaak van de naamgeving zijn geweest. Waarschijnlijk is dit echter niet en wel om twee redenen. Ten eerste is er nog een soortgelijke naam, die veel voorkomt en wel de naam Zevenbergen. Bij geen dezer plaatsen kan men zeven toppen of zeven heuvels tellen. In den regel zijn het er meer. Maar „zeven bergen" hadden waarschijnlijk in den gedachtengang onzer voorvaderen een bijzondere beteekenis en waar hun dagelijksch leven zoo met hun godsdienst dooreengeweven was, een godsdienstige beteekenis. Er is

DRIEBERGEN BIJ EDE
Tegen den hemel teekenen zich aan den gezichtseinder de drie heuvels van het oude heiligdom af.

dus een mogelijkheid dat dit ook met „drie bergen" het geval was. In deze opvatting worden wij gesterkt door het feit, dat de „drie bergen" vaak drie kunstmatige heuvels zijn. Ook hieruit blijkt dus, dat het **denkbeeld** van drie bergen de grondslag was en dat daar, waar ze niet van nature waren, men drie heuvels maakte.

Uit het Germaansche buitenland zijn ons verschillende van deze drieheuvels bekend, waarvan vaststaat, dat zij een plaats van ouden eeredienst waren. Wij geven hierbij een afbeelding van een oude teekening uit het jaar 1643, waarbij een blijkbaar nog geheel ongeschonden drieheuvel-heiligdom wordt weergegeven. Van de drie heuvels is de middelste de hoogste. Daarop liggen eenige groote steenen, terwijl het geheel door een kring van steenen is afgesloten. Bij de „drie bergen", die wij kennen is van deze steenen niets meer te zien. Zoo niet eerder, dan zijn deze vermoedelijk in de vorige eeuw vervoerd, toen men bijna alle grijpbare steenen weghaalde voor de wegenverharding.

Wij kennen in ons land acht plekken, die den naam Driebergen of een dergelijken naam dragen of op dezen naam aanspraak mogen maken. Er zullen er nog wel veel meer zijn en wij verzoeken onzen lezers ons zoo mogelijk aan meerdere gegevens te helpen.

In de eerste plaats de reeds genoemde plaats Driebergen. Waar hier de drie bergen liggen is ons niet bekend, wellicht zijn zij reeds verdwenen en is alleen de naam blijven voortleven.

Bij Markelo ligt het Driebeltenveld. Een belt (bult) is een andere naam voor heuvel. Op of bij dit veld liggen of lagen dus drie heuvels, waaraan

het veld zijn naam ontleende. Misschien dat onze lezers uit de omgeving ons nadere inlichtingen kunnen geven.

Bij Lunteren op den Langenberg is een plek die Driebergen heet. Die heuveltjes liggen langs de Luntersche eng en op de middelste daarvan werden vroeger de Paaschvuren gebrand. Deze heet dan ook de Paaschberg en in een dicht daarbij gelegen uitgegraven kom, de Paaschkolk, werpen de kinderen met Paschen thans nog eieren, een gebruik dat duidelijk op een oerouden gedachtengang wijst.

Bij Nieuwe Schans ligt een polder, Drieburg genaamd. Misschien dat ook deze naam in dezelfde richting wijst.

Bij Ede liggen de Driebergen, drie kunstmatige toppen op een heuvelrug. Aan deze drie toppen zijn verhalen verbonden, die er op wijzen, dat we hier met een oude heilige plaats te doen hebben.

Op de Craailoosche hei bij Hilversum bevinden zich drie kunstmatige heuveltjes, waarvan de middelste het hoogste is en die in een zoodanige hoek ten opzichte van den Aardjesberg liggen, dat de zon bij winterzonnewende van den drieheuvel uit gezien juist achter den Aardjesberg ondergaat. En hiermede komen wij misschien tot de beteekenis dezer drieheuvelheiligdommen.

Een voormalig klooster bij Termunten (Gr.), het Grijze Monniken Klooster, heette ook wel Driebergen. Zeer vaak werden kloosters evenals kerken en kapellen op oude heilige plaatsen gebouwd. Er is dus alle kans, dat hier de oude naam is blijven voortleven.

Een gehucht onder Lange Ruige Weide (Z.H.) heet Driebergen. Hierbij is het opmerkelijk, dat hier de naam Drie en Lange bij elkaar voorkomen. Ook bij andere plaatsen komt het voor: bij den Drieberg van Ede ligt een Langenberg; bij Lunteren komen voor Drieberg, Driesingel en Langeberg; bij het Elspeter veld vinden wij Drieheggen en Langenberg; bij Markelo een Langenberg en een Driebeltenveld. In een afzonderlijk artikel hopen wij hierop terug te komen.

Bij Drie op de Veluwe ligt de Drieberg. Op dezen berg zijn een aantal grafheuvels gevonden, hetgeen er op wijst, dat we hier vermoedelijk met een oude overlevering te doen hebben. Evenals in christelijken tijd de menschen bij voorkeur in of bij een kerk begraven wilden worden, was de omgeving van oude heilige plaatsen voor onze voorvaderen een gewijde rustplaats.

Bij Buddingh, Verhandeling over het Westland, (Leiden 1844, blz. 231), lezen we: „Zoodanige drietallen heuvelen in ons land treffen wij aan te Termunten (Groningen), de afgodsbergen in het Sourensche bosch, de drie duinen te Loosduinen, drie bergen, te Bergen op Zoom en drie heuvelen bij Thienen.

....Dat men de heuvels in het Sourensche bosch ook offerbergen noemt.... enz."

Ten slotte noemen wij nog eenige namen, waar het woord Drie in voorkomt en die mogelijk in dezelfde richting wijzen.

Aan den naam Drente schijnt het getal drie ten grondslag te leggen:

in de 11e eeuw heette het reeds Trente, maar in de 9e eeuw was de naam Thrianta.

Driene in Overijssel hangt eveneens nog samen met het getal drie.

Een goeden steun voor onzen gedachtengang geeft ons echter nog het plaatsje Driel in de Bommelerwaard. Dit heette in 1317 Thrilo, in 1050 Thrile, in 1006 Dryele, in 996 Thrile, in 814 Driela. De uitgang lo (heilige plaats) kan er op wijzen, dat hier de oude plaats van een drie-heiligdom was.

Zooals men ziet zijn er aanwijzingen genoeg. Wie levert het bewijs?

Kunsthuis Statum te Makkum

Het lijkt ons gewenscht om langs dezen weg de aandacht van onze lezers en medewerkers te vestigen op een instelling in het kleine Friesche plaatsje Makkum, die van groot belang is voor de wederopleving van een eigen volksche kultuur.

Wij bedoelen het „Kunsthuis Statum", dat gelegen is in een der oude straatjes van Makkum. De beheerder, Hein F. Faber, is steeds bereid belangstellenden de noodige toelichtingen te geven bij de vele voorwerpen van Friesche volkskunst, die hier in een drietal vertrekken zijn samengebracht. Deze voortdurende tentoonstelling, die deels voor verkoop is

ingericht, wordt geregeld veranderd en verwisseld. In het komende reisseizoen zal waarschijnlijk tevens een tentoonstelling van Friesche schilderwerken te bewonderen zijn.

Prachtige voorbeelden van toegepaste oude motieven kan men er vinden. Tooverknoopen, zessterren, gelukbrengende vogels (het „Leitmotiv" in Friesland's Zuid-Westhoek), zonneraderen, enz.

Een groot deel der beschikbare ruimte is ingericht voor het uitstallen van voortbrengselen der plaatselijke kleiwaren-nijverheid.

Over het beroemde Makkumer aardewerk behoeft hier niet gesproken te worden. Een ieder kent de vele vormen in alle mogelijke kleurschakeering, die veelal versierd zijn door echt-volksche motieven.

De heer Faber is op verzoek ook immer bereid om een rondleiding door deze voor Nederland eenige fabriek te houden. Het is zeer belangwekkend om van nabij eens kennis te maken met deze nijverheid, die hoewel gemoderniseerd, nog voor het allergrootste deel door handenarbeid wordt gedragen.

Het valt moeilijk om hier een overzicht te geven van tentoonstelling en kleiwarenfabriek, doch niemand verzuime er bij gelegenheid kennis van te nemen!

Rond de Willibrordus-herdenking

De Willibrordus-herdenking, welke dit jaar zal plaats vinden, kondigt zich aan door berichten in de pers over de feestelijkheden, welke in verschillende plaatsen worden voorbereid. Tot de plaatsen, welke Willibrordus' nagedachtenis zullen vieren behooren er ook, welke in een meer bijzonder verband tot den heilige staan, zooals Alphen en Bakel in Brabant en Hulst in Zeeuwsch-Vlaanderen.

Deze viering geeft, reeds nu de plannen bekend worden, ons aanleiding tot een enkele opmerking.

Zoo lazen wij in De Tijd, dat te Alphen boven het Willibrordusputje „welks authenticiteit (echtheid) door wetenschappelijk onderzoek is vastgesteld" een kapel zal worden gebouwd. Wat is hier wetenschappelijk vastgesteld? Dat er echt een putje is? Wij gelooven het, ook zonder het gezag van ongenoemde mannen van wetenschap, gaarne. Het zal echter wel iets anders beteekenen: dat het putje echt op een of ander mirakel van den heilige berust, evenals dat het geval is met het putje te Heiloo. Bij Heiloo zegt de naam zelf reeds, dat wij daar te doen hebben met een gekerstende bron, welke onze heidensche voorouders heilig was; mogelijk is dit ook bij Alphen zoo. In dat geval hebben de dus in Alphen te doen

met een merkwaardig voorbeeld van het verschijnsel, dat wij in het vorige nummer met den naam „continuïteit" aanduidden. Want was de bron aan ons heidensche voorgeslacht „heilig", zij is het 't christelijk nageslacht nog evenzeer. Voorgeslacht en nageslacht ontmoeten elkaar, over 12 eeuwen heen, bij het heilige putje van Alphen. Zouden de voorouders, het nageslacht geknield ziende in de kapel boven hun heilige bron, zich wellicht niet verheugen, dat hun nakomelingen de heilige plaats zoo in eere hebben gehouden?

Te Bakel bestond reeds in 721 een kerk, gesticht door een „rijken grondeigenaar Badager en door diens zoon Hereclaef met uitgestrekte landerijen geschonken aan St. Willibrordus", lezen wij weer in De Tijd. Deze „rijke grondeigenaar" naar Romeinsch recht is vermoedelijk naar Germaansch recht het hoofd van een groot geslacht geweest, die met schending van zijn volksrecht het grondbezit van zijn geslacht aan de kerk heeft geschonken; daarmee zijn geslacht tot armoede doemende. Volgens het kerkelijk Romeinsch recht had hij tot zooiets het „recht".

Ook hier zal Willibrord feestelijk herdacht worden. Zijn beeld zal dezen zomer een eereplaats in het dorp krijgen. Voorts is er reeds een optocht gehouden, waarin o.a. de heidensche goden en godinnen werden vertoond. Natuurlijk zal de authenticiteit dezer goden- en godinnenbeeltenissen niet door wetenschappelijk onderzoek vastgesteld zijn, want wij lezen immers bij den Romeinschen geschiedschrijver Tacitus, dat de Germanen geen godenbeelden bezaten, maar God aanbaden in de stilte van heilige wouden. Het Willibrordusbeeld zal, hopen wij, daarentegen wèl authentiek zijn. Het voorgeslacht zou, als het Bakel dezen zomer kon zien, dan ook vermoedelijk den indruk krijgen, dat hun woonplaats in het bezit der Romeinen is gekomen, die wel godenbeelden bezaten.

Voorts is in den Bakelschen optocht een aantal in dierenhuiden gehulde gedaanten te zien geweest, waarin de Bakelaren verzocht werden hun voorgeslacht te herkennen. Er schijnt den ondernemers dezer vermakelijkheid aan gelegen te zijn geweest, door onhistorische voorstellingen bij het huidige geslacht de overlevering te bestendigen dat hun voorouders wilden waren, die de beschaving uit het Zuiden moesten ontvangen. Ook hier, vreezen wij, zou de voorzaat, kon hij zijn nageslacht aanschouwen, een bron tot vroolijkheid hebben gevonden.

In den Kloostergang van den Dom te Utrecht zal een tentoonstelling gehouden worden van kunstvoorwerpen, welke bedoeld is om, naar wij in de N. Rotterdamsche Crt. van 14 Mei lezen, een denkbeeld te geven van de ontwikkeling der Merovingische en Karolingische kunst, alsmede van de Romaansche kunst tot het einde der 13e eeuw.

Deze tentoonstelling beoogt dus te laten zien, welke de kunstzinnige cultuur was van het geromaniseerde Frankische volk, dat hier met wapengeweld de kerstening tot stand bracht. De indruk zal versterkt worden, dat de Saksen en Friezen, welke het voorwerp — lijdend voorwerp zou men kunnen zeggen — dier kerstening waren, cultuurloos waren. Deze voor-

gewende cultuurloosheid is immer een der argumenten geweest van hen, die zich als „brengers der beschaving" aan deze landen voorstellen. De eenzijdigheid der tentoonstelling zal wel opzettelijk zoo bedoeld zijn om de opvatting te versterken, dat de kerstening het begin der beschaving was, in stede van een breuk in een gevestigde beschaving, gelijk zij werkelijk was.

Romaansch-Germaansch

Het is gebruikelijk de begrippen Romaansch en Germaansch tegenover elkaar te stellen en dan aan een rastegenstelling te denken. Onklaar, verwarrend en onzuiver is deze tegenoverstelling en zij vertroebelt daardoor ons inzicht in het toch al niet zoo eenvoudige rasvraagstuk.

Vooral in Italië werd met dit „Romaansch" veel geschermd en het is daarom bijzonder verheugend, dat de Italiaan Guilio Cogni (in een 1937 verschenen werk: I valori della stirpe Italiana) blijk geeft van beter inzicht. Hij zegt daar n.l.:

„De Germaansche wereld is een stoffelijke werkelijkheid, gedragen door volkeren van eenzelfde afkomst en gelijk bloed. Duitschers, Engelschen, Skandinaviërs, Noord-Amerikanen, allemaal volken die overwegend tot de Germaansche vorm van het Noordras behooren, met Oostras vermengd. De Romaansche wereld is daarentegen slechts een kultureele werkelijkheid....".

Dit is zeer juist. Romaansche volken vormen in de eerste plaats een taalgemeenschap; het zijn volken, die Indogermaansche talen spreken, welke door het Latijn zoozeer zijn beïnvloed, dat zij „Romaansch" werden. Het ras loopt daarbij zeer uiteen. Wel is waar vormt het Westras (Middellandsche Zee-ras) een belangrijk gemeenschappelijk bestanddeel dezer volken, doch de door hen gesproken talen zijn niet de talen van dit ras, want die gingen geheel verloren.

Bij de Germaansche volken staat het heel anders. Zij spreken niet alleen Germaansche talen en hebben Germaansche kultuur, maar zij stammen in hoofdzaak ook af van de Germanen, die op hun beurt weer overwegend tot het Noordras behoorden; zóó zeer, dat dikwijls „Germaansch" in de beteekenis van „Noordras" wordt gebruikt (zooals Cogni ook min of meer doet) — echter ten onrechte. De Germanen waren in den Bronstijd (van af 2000 vóór onze jaartelling) een volkengroep, die ook wel geringe andere rasbestanddeelen in zich borg en ook nadien nog elementen van ander ras in zich opgenomen heeft, maar toch zijn zij het toonaangevend element, geven zij op kultuurgebied niettegenstaande alle vreemde invloeden (Zuidelijke, Joodsche en negerinvloeden) nog den doorslag en bovenal — worden zij zich weer van eigen aard en wezen bewust.

Een merkwaardige grenssteen

In het Openluchtmuseum te Arnhem bevindt zich een grenssteen die vroeger gestaan heeft tusschen de oude hertogdommen Gulik en Gelder. Hij stond op een weiland op de grens van de gemeenten Roosteren en Susteren (Limb.) De steen is uit de 10e eeuw en de namen aan weerszijden zijn in Gotische letters ingebeiteld, met één uitzondering en wel van de l, die vrijwel in het midden van beide woorden voorkomt. Deze vertoont

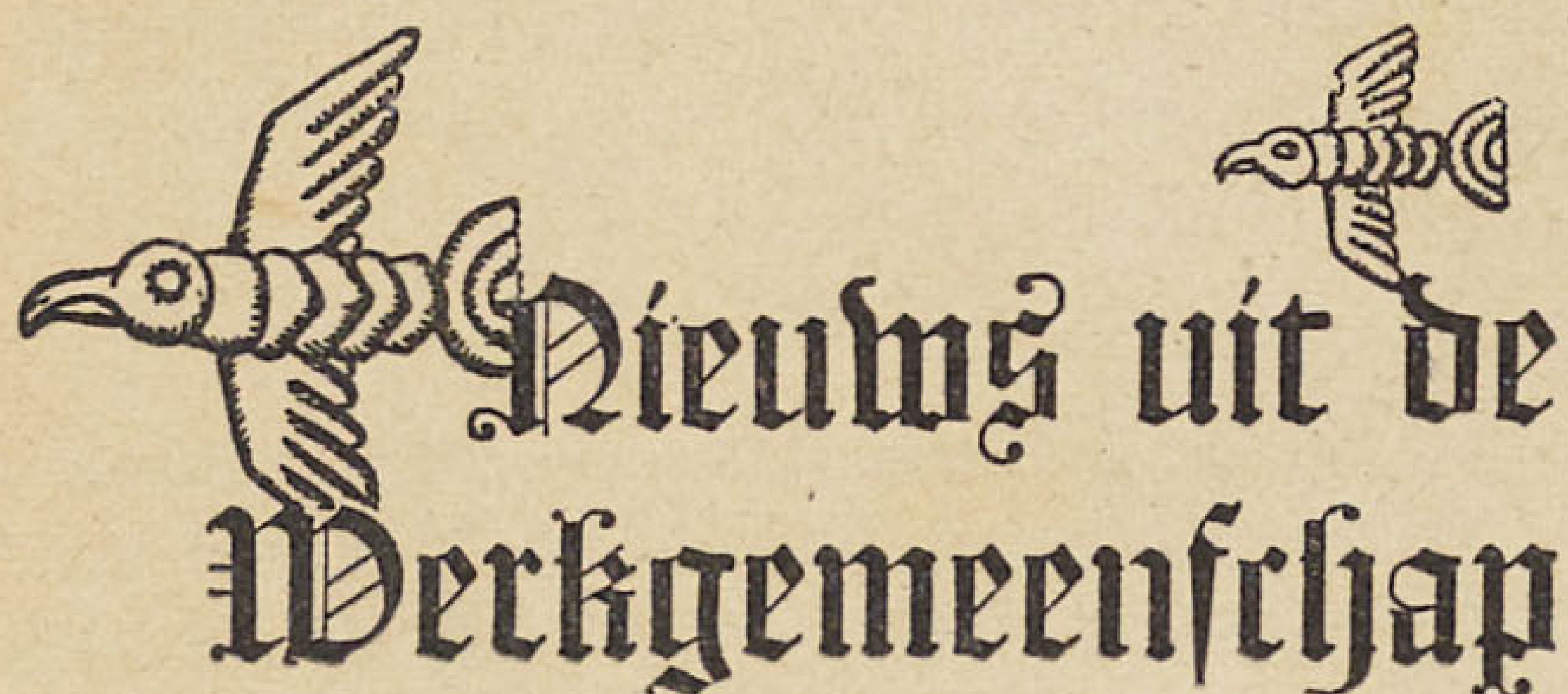
Links: de grenssteen, zooals hij thans in het Openluchtmuseum te Arnhem staat. Boven en onder: de beide opschriften, met de merkwaardige letter „l”.

namelijk niet de zuivere Gothische vorm, maar de vorm van de Irmenzuil. Op bijgaande afbeeldingen is een en ander duidelijk te zien.

Wat zegt ons dit? Wij kunnen moeilijk aannemen, dat dit iets toevalligs is of een artistieke speelschheid van den steenhouwer. Maar wij moeten bedenken, dat deze steen vervaardigd werd 175, misschien 150 jaar na de kerstening van deze streken. Zooals thans in vele gezinnen nog de herinnering voortleeft aan gebeurtenissen uit den Napoleontischen tijd, aan een overgrootvader overkomen, zal toen nog wel een en ander bewaard gebleven zijn van den vóór-christelijken tijd, vooral als men bedenkt, dat de heidensche denkbeelden nog lang in het geheim bleven voortleven. Hebben wij hier misschien een aanwijzing, dat bij de steenhouwers deze herinnering sterker bewaard bleef dan bij anderen, met het gevolg dat de Germaansche geest zich in de Gothische bouwkunst zoo machtig ontplooide?

In ieder geval was onze steenhouwer een moedig man, die het aandurfde in een pas gekerstende wereld, waar de geestelijkheid op de loer lag om ieder heidensch sprankje te vuur en te zwaard te vernietigen, het oude zinnebeeld van zijn Germaansch volk op een voor een ieder zichtbaren steen te beitelen.

De stichting „Der Vaderen Erfdeel" heeft ten doel mede te werken om de volksche gedachte te doen herleven en in breede kringen van het Nederlandsche volk den eigen aard weder tot zijn recht te doen komen.

Naast het maandblad „Der Vaderen Erfdeel" laat zij verschillende uitgaven uitkomen.

Het doen houden van lezingen en voordrachten, het vormen van plaatselijke werkgroepen en het organiseeren van bezichtigingen behoort mede tot haar werkzaamheid.

Bestellingen en inteekening op het maandblad te richten tot Der Vaderen Erfdeel, Hoofdweg 4, Amsterdam, Postgiro 307867.

Bijdragen enz voor het maandblad aan Postbus 51, Leiden.

ZINNEBEELDEN-PLAAT

De plaat met zinnebeelden, voorkomende in het laatste nummer van den tweeden jaargang is thans ook afzonderlijk verkrijgbaar. Levering in stevige kartonnen huls franco per post geschiedt tegen toezending van *f* 0.15.